

Catàleg de l'Exposició

“ARMANDO MAS, ARQUITECTE, URBANISTA. LA
SEVA OBRA I ELS SEUS SOMNIS”

i

Ponències de la taula rodona: “Descobrint l'Armando Mas”

10 de juliol al 2 de setembre de 2014

Sala Ramón Fernández Jurado

Biblioteca Central

Organitza: La Família Mas i l'Ajuntament de Castelldefels / Arxiu Municipal de Castelldefels

Comissaris de l'exposició: Teresa Mas, filla de l'Armando Mas
Juanjo Vas, Responsable de l'Arxiu Municipal de Castelldefels

Ponents de la taula rodona: Joan Rosselló i Fernando Álvarez

En col·laboració: Departaments d'Alcaldia i Cultura de l'Ajuntament de Castelldefels
Biblioteca Central de Castelldefels

Agraïments especials a: A l'Arxiu de l'Ajuntament de Gelida, per la seva atenció i col·laboració en la recerca i suport documental.
I al Grup de Recerques Històriques de Castelldefels, i especialment a Javier Clemente.

Presentació

Aquest catàleg és el resultat directe de la necessitat de disposar d'un document que recollís el gran esforç d'estudi, de digitalització, i de tractament arxivístic de tota la documentació que ha estat utilitzada per a l'organització de l'exposició dedicada a l'obra professional de l'arquitecte, urbanista i artista, Armando Mas Tulla, Gelida 1918 Barcelona 1988.

El motiu de l'exposició, es deu a la petició de la Teresa Mas d'un reconeixement públic de la feina que va realitzar el seu pare, l'Armando Mas, com a arquitecte Municipal no només a Castelldefels sinó també a d'altres localitats com Gelida, Martorell i Castellbisbal, i també de la feina privada, projectant edificis religiosos, d'habitatges, escolars, comercials, industrials, educatius i esportius.

Aquest catàleg segueix el mateix plantejament que el guió de l'exposició, amb les imatges i textos que la formen. A més s'ha afegit d'altres documents que complementen l'explicació i que no han pogut aparèixer per falta d'espai. I per últim hem afegit la transcripció literal, elaborat pel mateix Armando Mas, del seu currículum on detalla tots els projectes i tasques que ha portat a terme. Es tracta d'un document extraordinari per poder veure el llarg recorregut de la seva feina professional. Hem respectat l'estil que va utilitzar.

Al final d'aquest catàleg afegim les dues ponències que es van exposar a la taula rodona posterior a la inauguració de l'exposició, i que complementen molt bé les dades sobre la primera època de l'arquitecte i la seva aportació a la generació d'arquitectes posteriors, i la segona que parla de la idea de de nou plantejament de ciutat que volia implantar a Castelldefels amb els aires de reforma de l'alcalde Ercilla.

Esquema de l'exposició Armando Mas Tulla 10 de juliol al 2 de setembre de 2014

L'exposició estarà organitzat en apartats seguint l'obra d'aquest arquitecte, a més de destacar la seva vessant artística amb una sèrie de dibuixos i pintures.

Primer apartat dedicat a la biografia de l'arquitecte Armando Mas Tulla, Gelida 1918-
Barcelona 1988

- 1er plafó: Dades biogràfiques i professionals

Apartat dedicat a projectes de ciutat a Castelldefels (anys 70)

- Projectes urbanístics de la platja de Castelldefels
- Definició de ciutat

Apartat dedicat a projectes d'edificis a Castelldefels (anys 70)

- Projecte per a la creació d'una zona esportiva a la zona del castell
- Obra privada: torres i xalets
- Maqueta

Apartat dedicat al trasllat del claustre del Monestir de Montsió 1947-1950

- Explicació de la dimensió d'aquest trasllat
- Plànols i dibuixos

Apartat dedicat a col·legis i capelles, "salesians"

- Mostra de col·legis i capelles dels Salesians
- Sanatori de Salut Mental de Santboi o de Martorell

Apartat dedicat a edificis d'habitatges i d'indústries

- Realitzats a Barcelona i d'altres zones de Catalunya, Balears o Andorra
- Banc, indústries

Apartat dedicat a l'obra artística

- Selecció de dibuixos i pintures

Apartat dedicat a Gelida

- Reforma de l'Ajuntament de Gelida: façana, projecte plaça de la Vila i projecte de safareig

“ARMANDO MAS, ARQUITECTE, URBANISTA. LA SEVA OBRA I ELS SEUS SOMNIS”

Nascut a Gelida, d'una nissaga de paletes i constructors. Va obtenir el títol de doctor arquitecte i urbanista a Barcelona el 1946. Va començar la seva carrera professional al seu poble natal, on va ser l'arquitecte municipal. Desenvolupà el planejament urbanístic i projectà la majoria de les construccions públiques i privades de Gelida, com l'ampliació de l'Ajuntament, un nou projecte de la plaça de la vila i l'escorxador.

També cal destacar entre els seus plans d'ordenacions urbanístiques els de Castellbisbal, Martorell i especialment Castelldefels, a més en aquesta ciutat, elaborà projectes futuristes que pretenien transformar el front marítim.

Entre els projectes més interessants destaca el trasllat del claustre del monestir de

Montsió, 1947 a 1950, situat al centre de la ciutat de Barcelona a l'actual localització d'Esplugues de Llobregat.

Fou l'encarregat de projectar col·legis que es van construir a tota Catalunya, Aragó i Andorra. D'altres projectes d'obra pública són les zones esportives de Gelida, Castelldefels i Martorell, i els hospitals psiquiàtrics de Santboi i Martorell.

En l'apartat d'obra privada destaca la modernitat dels edificis d'habitatges, hotels i cases unifamiliars que va dissenyar. La funcionalitat dels edificis industrials, comercials i d'altres encarregats per entitats bancàries, on destaca la importància que donava al valor de l'interiorisme i de les zones enjardinades en els seus projectes.

En aquesta retrospectiva també mostrem algunes obres de la seva vessant artística, com a pintor i dibuixant.

PROJECTES D'ORDENACIÓ URBANA A CASTELLDEFELS 1970

PROJECTE DE VIA RÀPIDA I TREN ELEVAT AL PG MARÍTIM DE CASTELLDEFELS 1970

PROJECTE D'ADAPTACIÓ DE CAN GOMAR COM A CASA DE CULTURA

PROJECTE ESPORTIU A LA ZONA DEL CASTELL

PROJECTE D'APARTAMENTS A CASTELLDEFELS: MONTVITER

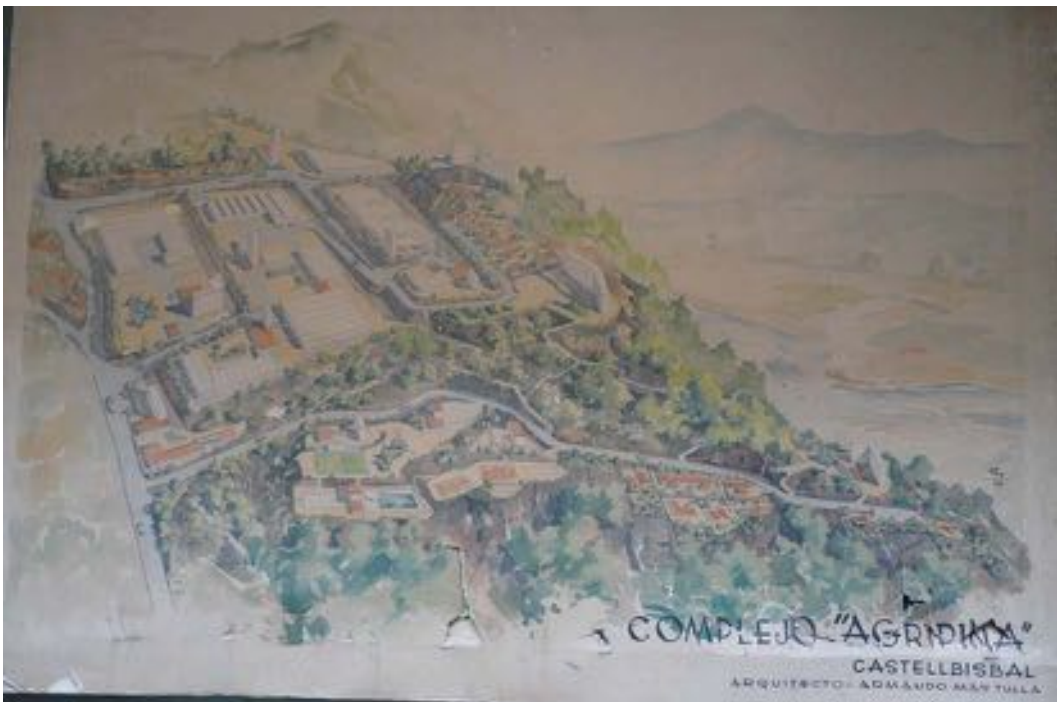
PROJECTES URBANÍSTICS A CASTELLDEFELS, CASTELLBISBAL I MARTORELL

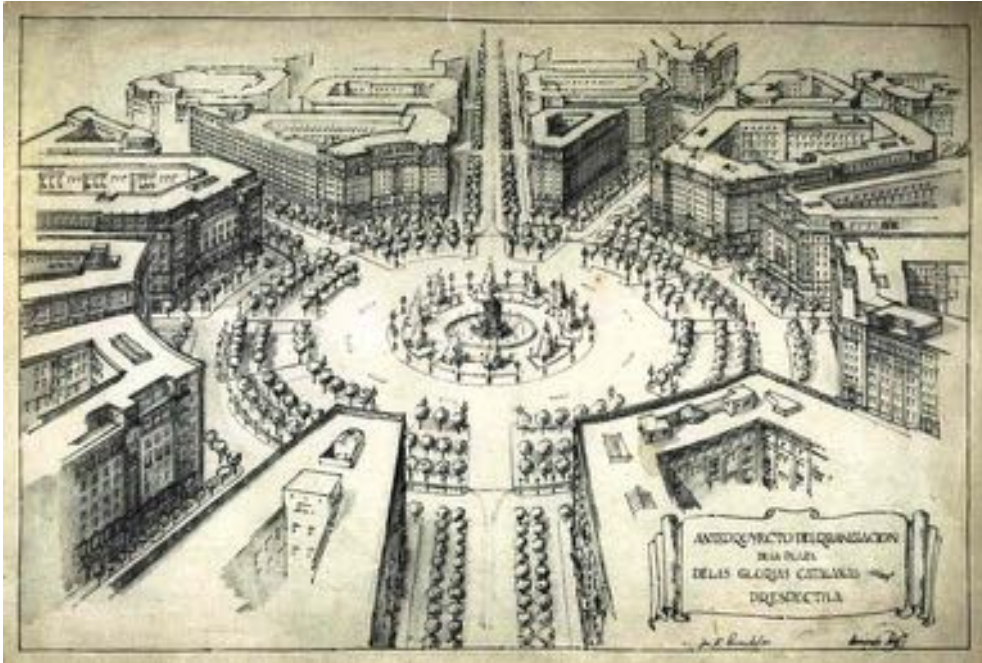
Maqueta del projecte d'ordenació de la plaça Joan XXIII

ANTEPROYECTO ZONA DEPORTIVA
AYUNTAMIENTO DE MARTORELL

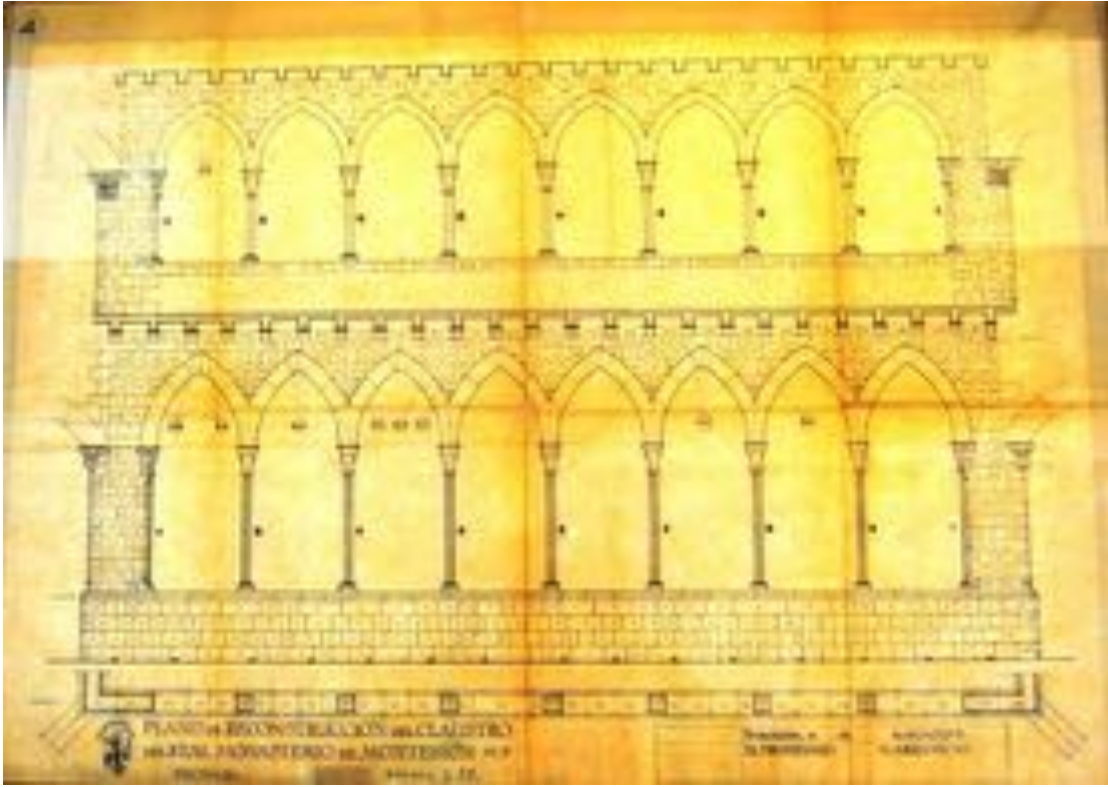
COMPLEJO "AGRÍCOLA"
CASTELLBISBAL
ARQUITECTO: ADRIANO MANSULLA

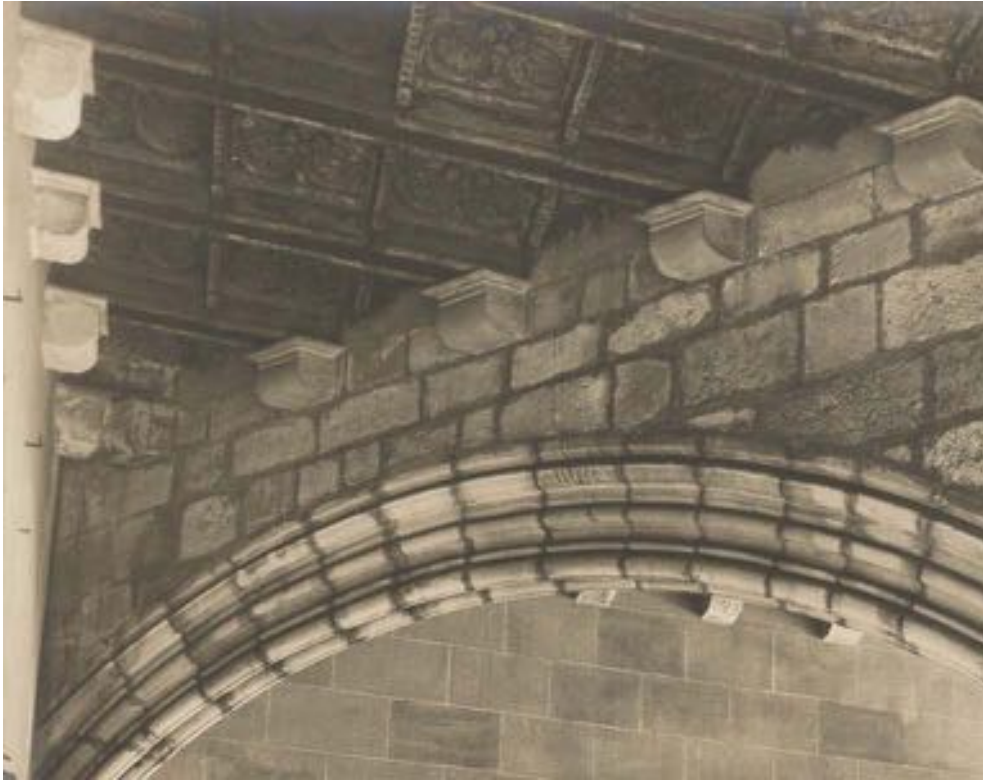

Projecte d'ordenació de la plaça de les Glòries a Barcelona

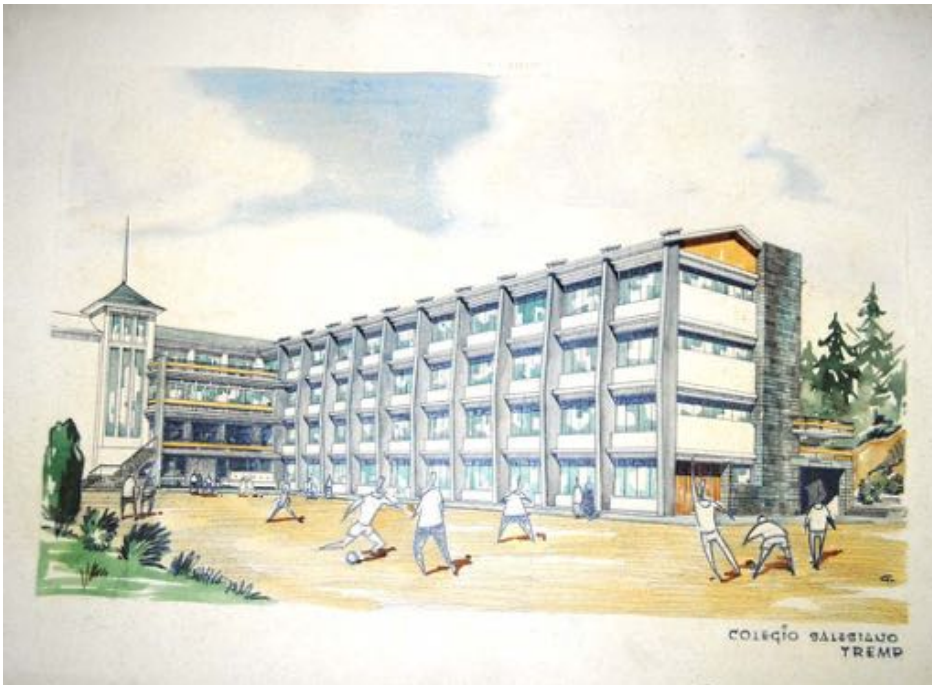
TRASLLAT DEL CLAUSTRE DEL MONESTIR DE MONTSIÓ A ESPLUGUES DE LLOBREGAT

PROJECTES DE COL·LEGIS MAJORS

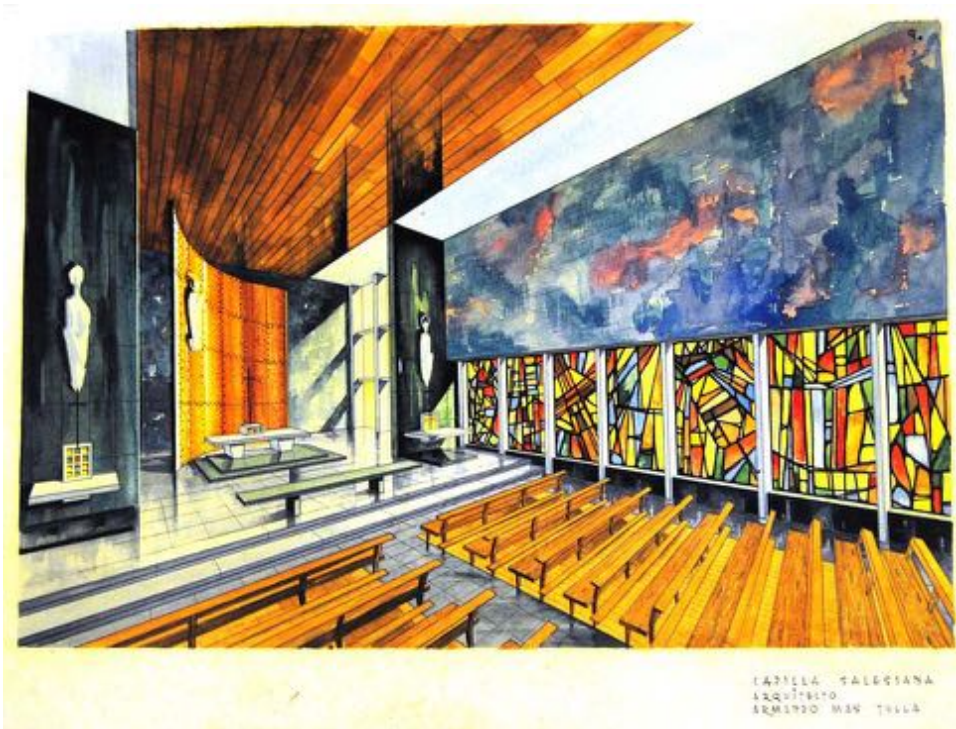
Col·legi de Salesians a Tremp

Col·legi de Salesians a Cabezo de Torres Múrcia

Col·legi a Andorra

Interior de capella de col·legi de Salesians

Col·legi de Salesians a l'Almúnia de Doña Godina, Saragosa

SANATORIS DE SALUT MENTAL I ASSISTENCIALS DE SANT BOI I MARTORELL

Centre Assistencial "Sagrat Cor" de Martorell

EDIFICIS INDUSTRIALS I COMERCIALS

Agrupació Mútua a Barcelona

Caixa de Pensions per a la vellesa i estalvis de Martorell

Galetes Solsona a Martorell

PROJECTES D'EDIFICIS D'APARTAMENTS I CASES UNIFAMILIARS

Projectes de xalets

Casa unifamiliar: Residencia Carlos Pont

Projecte d'edifici d'apartaments

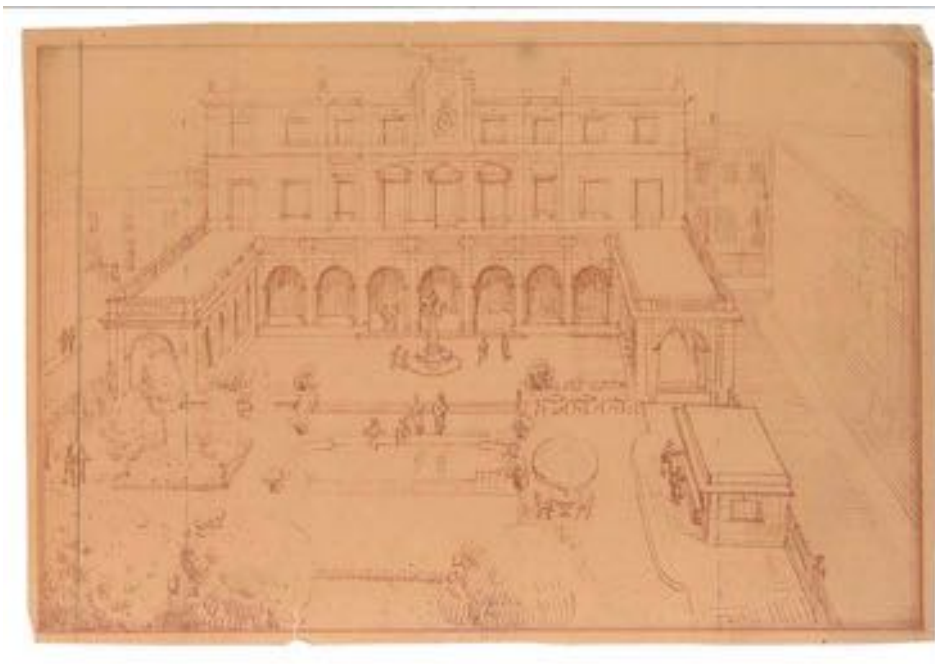
Projecte d'edifici d'habitatges

PROTOTIPUS D'EDIFICIS

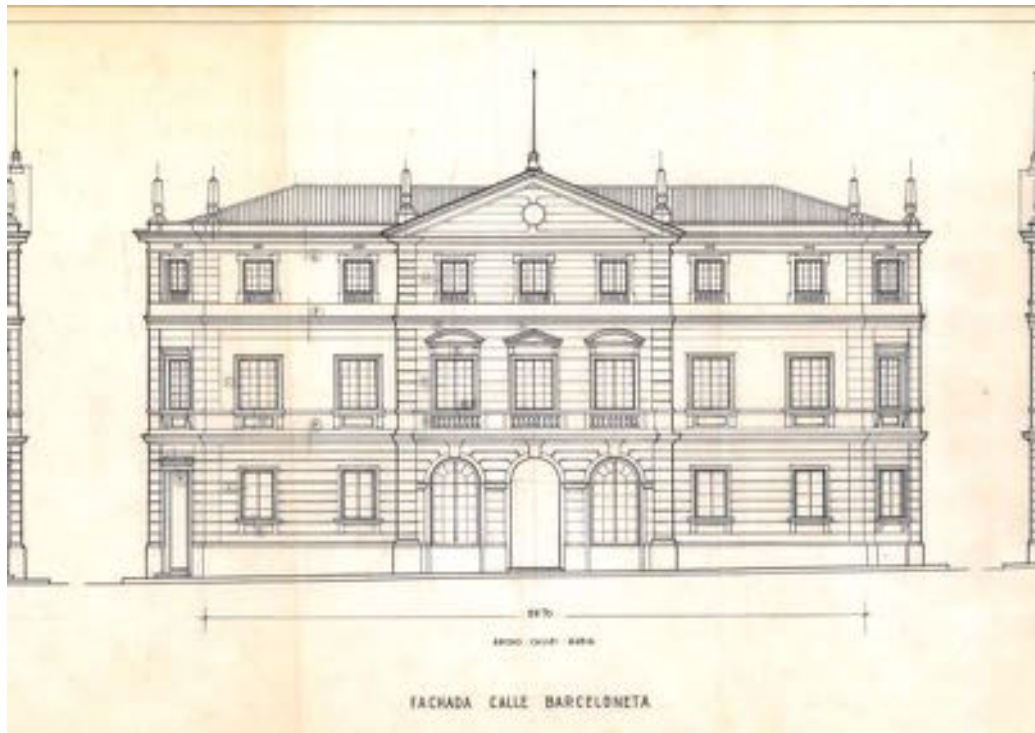

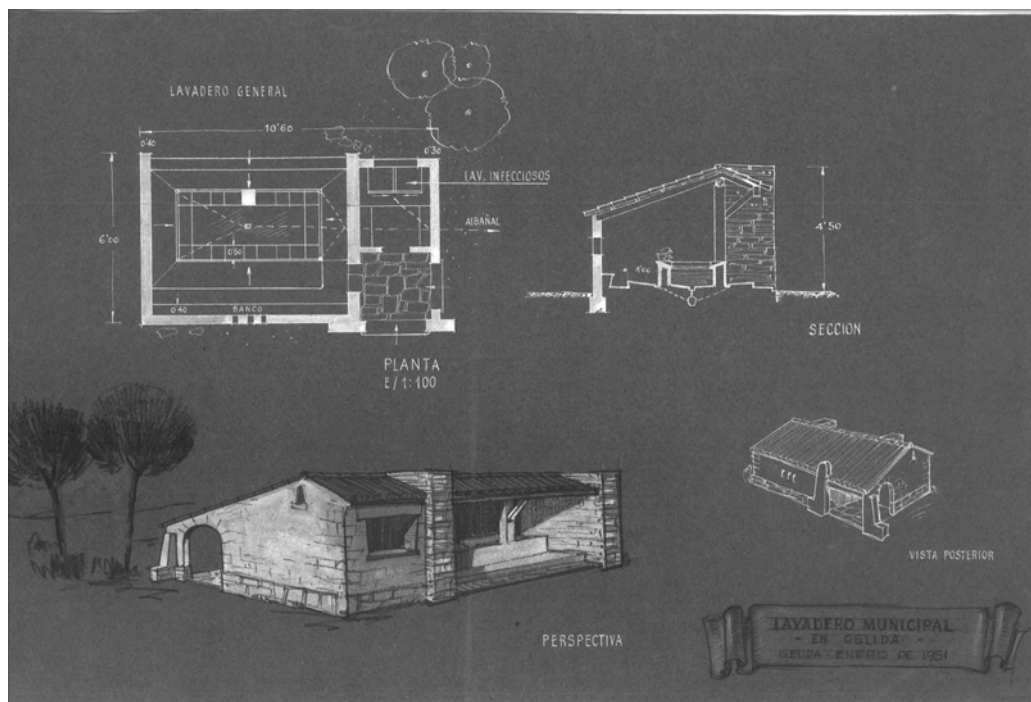
PROJECTES D'EDIFICIS I ORDENACIONS D'ESPAIS A GELIDA

Projecte d'ordenació de la plaça de la Vila a Gelida

Projecte de reforma de l'Ajuntament de Gelida

Projecte de safareig a Gelida

MOSTRA DE DIBUIXOS I PINTURES DE L'ARMANDO MAS

Perspectiva d'Andorra

Dibuix de la cantonada dels carrers Església i Isaac Peral a Castelldefels

Dibuix de de la ciutat de Londres

Dibuix de la ciutat d'Istanbul

Dibuix de la ciutat de Praga

CURRICULUM VITAE REDACTAT PEL MATEIX ARMANDO MAS

El abajo suscrito Don Armando Mas Tulla, Arquitecto con título expedido por el Ministro de Educación Nacional con fecha 31 agosto de 1946 cursando sus estudios en la escuela superior de arquitectura de Barcelona diplomado técnico urbanista-arquitecto con título expedido por el instituto de estudios de la administración local en fecha 31 de julio de 1954, alumno de la escuela nacional de administración y estudios urbanos en el periodo, 1939 -40 ,1940-41 en Barcelona.

Profesor de la escuela técnica de aparejadores de Barcelona en la asignatura de técnicas y practicas graficas; curso iniciación.

Arquitecto municipal de la villa de Martorell y Castellbisbal.

Nacido en Gelida a 18 de junio de 1918; domiciliado en Barcelona en calle Balmes 47-Pral.-2º casado; con documento nacional de identidad nº 36.803.771 expedido en Barcelona el 3 marzo de 1959.

A los efectos de la expedición del título de Dr. Arquitecto adjunta la relación de obras ejecutadas hasta la fecha.

ARQUEOLÓGICA Y MONUMENTAL

Traslado y reconstrucción del Claustro Gótico de Montesión de Barcelona a Eslugas de Llobregat y la erección del nuevo centro para las Hermanas Dominicas de la 3ª orden .Obras realizadas en el periodo 1947-1950

INTERNADOS SEMINARIOS Y COLEGIOS

Seminario de Coadjutores Salesianos y Externado en la Almunia de Doña Godina (Zaragoza) para la citada congregación.

Noviciado y pensionado para la misma, fundación Cándido Urruti de Sadaba (cinco Villas).

Colegio internado y externado para el Patronato Local de Enseñanza de Ibi (Alcoy).

Seminario y Externado de Cabeso de Torres, fundación Don Antonio Valverde (Murcia).

Colegio Diocesano Pío XII para internos y externos en Tremp y para el Obispado de Seu de Urgell.

Noviciado de Campello para los P.P. Salesianos (Alicante). Casa Inspectorial de Valencia y para los citados; en calle Sagunto.

Reforma aspirantazo de Gerona para los mismos en Punte Mayor.

Ampliación y modernización del Colegio de Santa Dorotea para las religiosas Salesianas de Sarriá (Barcelona).

Id. para las religiosas Salesianas calle Sepúlveda (Barcelona).

Colegio Externado para los P.P. Salesianos en Badalona.

Proyecto para colegio de 2ª Enseñanza en Vinarós para el patronato local de Enseñanza Media.

FUNERARIAS

Panteón de la familia Torras-Ferrer en el cementerio del S.E de Barcelona.
Cripta funeraria y panteón para los R.R. salesianos en Sarriá.
Cripta funeraria y panteón para las H. Hijas de María Auxiliadora.
Panteón en Gelida familia Viladot.
Reforma general Cementerio Municipal en Martorell.

SANITARIAS

Reforma Hospital para Arciprestazgo de Tremp.
Hospital psiquiátrico para 500 enfermas en Martorell y para las religiosas del Sagrado Corazón (obra en construcción).
Clínica Dr. Sans (Martorell).

REPRESENTATIVAS

Reforma general Ayuntamiento Gelida.
Reforma general Ayuntamiento Castellbisbal.
Nuevo Ayuntamiento Castellví de Rosanés.

MONUMENTOS

Monumento al Rdo. P. Calasanz en el colegio Salesiano de Mataró.
Monumento y cruz conmemorativa a los caídos por Dios y por España en Martorell .

BANCARIAS

Edificio para la caja de pensiones para la vejez y de ahorros en Martorell.

DE ESPECTÁCULOS

Teatro en el noviciado de Gerona (Puente mayor).
Cine Excélsior.
Teatro en Almunia de Doña Godina.

DEPORTIVAS

Instalaciones municipales polideportivas y centro social.
Piscina cubierta para el club natación en Martorell.
Piscina descubierta para el ayuntamiento de Piera (Barcelona).
Piscina descubierta y centro deportivo en Gelida (obra en construcción).

ASISTENCIALES

Guardería infantil en Martorell para el Arciprestazgo.

INDUSTRIALES

Fábrica champán en San Sadurní de Noya.
Fábrica de tejidos Grisso-Hnos. en Martorell.
Fábrica de cartones para la razón social Vila y Cia. en Martorell.
Fábrica de cartones en Martorell para Roc y Cia.
Fábrica de mosaicos la Martorellense (en proyecto).
Fábrica de Figueras y Cía. en Martorell.
Fábrica de pinturas y barnices en Barcelona (en proyecto).
Fábrica cerraduras y herrajes M.O.N, S.A en Barcelona.
Fábrica maquinarias Oliveras (casa Baulenas) en Martorell.
Fábrica electromecánica, maquinaria para telares, Más Hill en Martorell (en proyecto).

MATADEROS

Reforma y acondicionamiento matadero municipal Martorell.
Reforma y acondicionamiento matadero municipal Gelida.

ALMACENES

En Hospitalet para la firma Balcells S.A.
En San Andrés del Palomar, particular Sr.Calbany.
En Martorell para la sociedad vinícola Simó y Cía.
En Sans (Barcelona) para la firma Balcells S.A. (hilaturas)
Industria Pares –Hermanos (maquinaria agrícola) Barcelona.

GRANJAS

Granja avícola Gene en Papiol para 5000 gallinas.
Granja avícola en Miralles para 3000 gallinas (Gelida).
Granja avícola José Valls para 1000 gallinas (Gelida).
Granja avícola en Castellbisbal para 2000 gallinas.

APARTAMENTOS

Bloque en Benidorm 24 apartamentos.
Bloque en Pilar de la Horadada (Alicante) en proyecto.
Bloque en S'agaro playa San Pol (San Feliu de Guixols) en proyecto.

CHALETS

De más de 150 m2 en Begas (Barcelona) Martorell ,Gelida ,Santa María de Barberá (Barcelona) Castellbisbal, San Julián Vilatorta, Tarrego, Begá.

CASAS UNIFAMILIARES

En los términos municipales de Martorell, Castellbisbal, San Andrés, Piera, Gelida, Castelldefels, Santa María de Barberá.

VIVIENDAS DE RENTA

Barcelona calle Dr.Amigant
Barcelona en Avda .José Antonio Villarroel
Barcelona calle Lauria 115 y 117
Barcelona calle Buenaventura Pollés - Empresa Bertran
Martorell bloques 56 viviendas R.L. para Luis Santacana
Martorell 16 viviendas S.A. Farellada
Gelida bloque la Gelidense, S.A. (en proyecto)
Barcelona proyecto manzana residencial para Agrupación Mutua
Barcelona casa en Avda. Virgen de Montserrat (proyecto)
Barcelona casa en Avda. Infanta Carlota (proyecto)

OFICINAS DESPACHOS Y TIENDAS

Proyecto bloque oficinas Torras Herrería y Construcciones en Barcelona y filiales (Rda. San Pedro)
Agrupación Mutua del comercio y de la industria edificio central Avda. José Antonio (iniciado)
Ampliación casa para oficinas en Avda. José Antonio Casanovas
Armería Ravell (Barcelona)
Tienda J. Miras Rda. San Pedro (Barcelona)

PARADORES Y RESTAURANTES

Reforma Parador Congost (Martorell)
Hotel Parador "La Creu" (Martorell)
Reforma y ampliación restaurante "Manel" (Martorell)
Reforma y ampliación parador C'an Fuster (San Andres)
Moteles estación servicio Montal (Martorell) en proyecto
Restaurante "El pollo a L'ast en Gelida

RELACIÓ DE PLANS GENERALS I PARCIALS REALITZATS PER L'ARQUITECTE DR. ARMANDO MAS I TULLA (relació escrita en català, es desconeix l'autor)

Pla Industrial A.C.I.S.A a Castellbisbal ----- any 1962
Pla Industrial Can Pelegri Castellbisbal ----- any 1963
Pla Industrial i Residencial Agripina Castellbisbal ----- any 1965
Pla Residencial Can Costa Castellbisbal ----- any 1966
Pla Residencial Conde Sert Castellbisbal ----- any 1966
Pla Residencial Ca n'Albareda Castellbisbal ----- any 1966
Pla Residencial Can Pelegri Castellbisbal ----- any 1966

Pla Residencial Can Botifoll Castellbisbal -----	any 1967
Pla Residencial Aquiberia Castellbisbal -----	any 1970
Pla Industrial Corberó (I.C) Castellbisbal -----	any 1969
Pla Industrial i residencial Sant Eugeni Castellbisbal -----	any 1970
Pla General Municipal Castellbisbal -----	any 1969
Pla Ampliació Can Costa Castellbisbal -----	any 1970
Pla Industrial i residencial Can Nicolau Castellbisbal -----	any 1970
Pla Industrial La Grapa Castellbisbal -----	any 1971
Pla Avance P.Parcial Costa Blanca Castellbisbal -----	any 1971
Pla Ensanche Carco,sector est Castellbisbal -----	any 1971

CASTELLDEFELS

Pla any 2000 Del futur Castelldefels -----	1972
Pla Industrial -----	1972
Pla Centres Cívics -----	1972
Pla Ordenació sector esportiu -----	1972
Pla projecte instal·lacions frontó cobert i piscina -----	1973

MARTORELL

Pla parcial residencial Can Tio,Martorell -----	1961
Pla parcial industrial La Torre (per a la gerència d'urbanisme) -----	1962
Pla d'ordenació sector "El Pla"Martorell -----	1961
Pla d'ordenació Polígon "Buenos Aires" -----	1963
Pla Industrial "Plana de la Torre II "per a Glucosa i Derivats -----	1963
Pla ordenació zona esportiva -----	1965
Pla parcial San Genis -----	1966
Pla industrial i residencial Can Sunyol -----	1966
Pla parcial residencial "Rocafort" -----	1966
Pla ordenació "Centres Cívics" -----	1966
Pla parcial residencial Can Tio -----	1967
Pla parcial residencial Pelegri - Juncosas -----	1966
Pla parcial R."Camí Fondo I" -----	1966
Pla parcial R."Camí Fondo II" -----	1966
Pla parcial industrial i residencial "Congost" -----	1967
Pla parcial industrial "Can Serra" -----	1967
Pla parcial eixample casc Riu Nosa -----	1967
Avanç del pla "Zona Empalme"(Josep M ^a .Font) -----	1968
Pla parcial "Empalme" -----	1970
Pla parcial industrial "Solvay" -----	1970
Pla parcial industrial "Seat" -----	1969
Pla parcial industrial La Sinia -----	1971
Pla parcial residencial "Rocafort" -----	1971
Pla parcial residencial Pelegri –Juncosas -----	1972
Pla parcial residencial Ampliació Camí Fondo -----	1972
Pla parcial residencial "La Creu" -----	1974

Armando Mas, arquitecte i urbanista. La seva obra i els seus somnis

Inauguració de l'exposició i taula rodona

Biblioteca Central de Castelldefels. 10 de juliol de 2014

Introducció

Vaig conèixer Armando Mas a l'entorn de l'any 1969, tot i que per a mi ja era un personatge prou conegut arran de la seva amistat amb el meu pare –un any més gran que ell– i del fet casual d'haver estudiat, tots dos, el batxillerat a l'internat dels Salesians de Mataró, ell durant els anys trenta del segle passat, i jo, trenta anys més tard. Quan vaig conèixer l'Armando, jo tenia vint anys i estava a punt d'iniciar la carrera a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona. Ell ja era un arquitecte de més de cinquanta anys, en la seva plenitud professional, emprenedor i visionari, que en qualsevol detall demostrava l'estima a la seva professió. En aquella època, vaig treballar algun estiu al seu despatx de Martorell i recordo que se m'emportava a reunions amb propietaris afectats per les expropiacions de l'autopista AP-7, i a sessions de treball amb promotors relacionats amb projectes de reparcel·lació, la qual cosa era llavors, per mi, un horitzó nou i desconegut.

A partir d'aquests primers contactes, vam mantenir una relació intermitent, però molt entranyable, que es va accentuar al final de la seva vida i va renèixer després de la seva mort, quan jo em vaig començar a interessar per l'envergadura de la seva obra, i vaig publicar algunes notes referides a ell, sobretot relacionades amb l'evolució urbana de Gelida.

La meua intervenció d'avui es centrarà bàsicament en alguns aspectes de la seva biografia i la seva obra primerenca que es va desenvolupar a Gelida i, en un apunt més general, a la seva obra arquitectònica i urbanística.

Els primers anys. Gelida

Armando Mas i Tulla, que va ser el primer fill del matrimoni entre Delfí Mas Valls i Teresa Tulla Costa, va néixer a Gelida el 18 de juny de 1918, a la casa-torre de can Valls del carrer de Sant Lluís, coneguda amb el nom de les Escoles Velles, actualment en procés de rehabilitació per convertir-la en Escola Municipal de Música, a través d'un projecte que tinc el goig de dirigir.

La casa on va néixer Armando Mas, la va construir el seu avi, el paleta Lluís Mas Civil (1863-1906), casat amb Maria Valls Bogatell, el qual, conjuntament amb el seu germà Mariano (1861-1942), va ser l'introduïdor del Modernisme a Gelida.

El pare d'Armando Mas, Delfí Mas Valls (1887-1960), que pertanyia a la quarta generació de la nissaga dels Mas, a l'edat de 19 anys, va agafar el relleu del negoci de paleta i promotor del seu pare Lluís, per la mort prematura d'aquest. Ell va ser qui va construir, entre altres obres, el conegut Funicular de Gelida, inaugurat l'any 1924.

Armando Mas forma part, per tant, de la nissaga *dels Mas*, paletes, constructors i arquitectes de Gelida, que des de la primera meitat del segle XIX fins a l'actualitat, han intervingut sense interrupció en el procés de construcció de Gelida.

La infantesa d'Armando Mas, en el si d'una família conservadora de l'època, va estar marcada per la vida rural de Gelida dels anys vint; per la vinculació familiar als cercles provinents del primer estiu gelidenc, que es va formar a l'entorn dels carrers de la Barceloneta i de Sant Lluís; per la influència de l'ofici de paleta del seu pare i de la seva personalitat apassionada i emprenedora; i per les directrius humanistes i religioses de la família, que es van acabar de consolidar a l'internat del Col·legi dels Salesians de Mataró, on va estudiar el batxillerat durant el període republicà, com ja he apuntat anteriorment.

Després de la guerra civil (1936-1939), Armando Mas va estudiar arquitectura a l'Escola de Barcelona, on va obtenir el títol d'arquitecte el 1946, formant part d'una curta promoció en la qual destaca Josep M. Sostres Maluquer.

L'any 1947, Armando Mas es va casar amb Montserrat Viladot, filla d'una de les famílies històriques d'estiuers barcelonins instal·lada al carrer de la Barceloneta de Gelida.

L'activitat professional d'Armando Mas s'inicia a Gelida després d'acabar la carrera, consolidant-se plenament quan passà a ocupar el càrrec d'arquitecte municipal. A partir de 1950, la influència d'Armando Mas és decisiva en la transformació de Gelida: d'una banda, perquè serà qui projectarà la majoria de construccions públiques i privades de l'època; de l'altra, perquè serà el redactor del primer Pla General d'Ordenació Urbana de Gelida (1958), dos anys més tard que es publicà la primera Llei del Sòl i d'Ordenació Urbana de l'Estat espanyol (12 de maig de 1956).

El model de població que el "Pla Mas" promou es basa en la definició de Gelida com a poble especialitzat en l'estiu, model que també

recollirà, pràcticament sense introduir-hi modificacions, el "Pla Gordillo", de 1970, i que ha tingut una influència rellevant en el desenvolupament urbà de Gelida fins a la dècada dels vuitanta del segle XX.

Des d'aquesta perspectiva local, l'obra arquitectònica privada d'Armando Mas dóna resposta a les demandes de l'estiueig i dels petits propietaris i constructors gelidencs dels anys 50 i 60 del segle XX, a través de xalets, cases i reformes, emplaçades en els carrers que absorben la moderada expansió urbana de l'època –com per exemple la *Casa Masuet* (1950) del carrer d'Àngel Guimerà– o en noves àrees de creixement residencial com per exemple "El Serralet" o "El Racó".

Estilísticament, aquestes construccions es poden encabir en el que s'ha denominat neopopulisme, amb la utilització reiterada i mimètica de detalls i elements procedents de construccions rústiques i populars: aplacats de pedra simulant dovelles, arcades en els porxos i cancells, porticons de fusta oberts cap en fora, bigues vistes a les cobertes i llindes, fanals, reixes i, en general, elements de ferro forjat, etc. i, algunes, amb rellevants influències del racionalisme, com per exemple la *Casa Albert Mas* (1956) del carrer de la Coral Artesans.

Dels projectes d'obra pública desenvolupats a Gelida per Armando Mas, destaca especialment la façana de la Casa de la Vila del carrer de la Barceloneta, acabada i reformada el 1951, on es transforma la façana original, de gust romàntic, projectada per Laureano Arroyo Velasco el 1879, en una façana neoclassicista que segueix els canons del franquisme del moment. Igualment, dins de l'obra pública gelidenc d'Armando Mas, destaca la construcció de la piscina i el recinte esportiu inaugurats el 1961, una instal·lació que s'avança en el temps als pobles del voltant perquè reforça el model de poble d'estiueig amb què es sentia identificat, en el qual l'esport i el lleure tenien un pes rellevant.

Apunt general a la seva obra

Des d'una perspectiva més general de l'urbanisme i l'arquitectura de l'època, la figura i l'obra d'Armando Mas presenta també notables atractius sobre els quals no és el moment oportú d'estendre'm. Apuntaré tan sols alguns dels aspectes més destacats.

Armando Mas forma part de la primera generació d'arquitectes catalans de postguerra que es va interessar pels temes urbanístics i territorials, especialment a partir de la seva activitat com a

arquitectes municipals de pobles i ciutats de la corona metropolitana, i que va incidir decisivament, amb unes actuacions sovint contradictòries, en la conformació dels pobles i ciutats que coneixem.

En aquest sentit, durant quaranta anys d'activitat professional, Armando Mas va compaginar l'arquitectura amb l'urbanisme, exercint també d'arquitecte municipal a Martorell, Castellbisbal i Castelldefels. Va tenir obert despatx professional a Martorell, Barcelona i Palma de Mallorca, i la seva obra s'espargeix per tota la geografia catalana, per Andorra, pel llevant peninsular, les Illes Balears i l'Aragó. La tipologia d'obres i projectes és molt àmplia i abasta: planejament urbanístic general i derivat, projectes d'urbanització, equipaments públics, escoles, edificis religiosos, centres de salut, edificis industrials, complexos hotelers, habitatges unifamiliars i plurifamiliars.

Entre els projectes urbanístics, cal destacar el *Pla del centre urbà* de Martorell (1959), el *Pla General d'Ordenació Urbana* de Castellbisbal (1969), el *Pla Parcial El Pla* de Martorell (1972) i, especialment, els visionaris projectes de transformació del *Front Marítim* de Castelldefels, realitzats en la seva etapa d'arquitecte municipal d'aquesta ciutat, iniciada el 1968.

En aquests projectes de Castelldefels no realitzats és on possiblement es posa més de manifest la seva idea de ciutat: la separació de les àrees funcionals, a les quals s'atribueixen creixements verticals o horitzontals; la separació de les àrees de vianants i dels fluxos de circulació en nivells jeràrquics; la porositat dels edificis i infraestructures a través del sistema de pilots, que constitueixen vincles espacials entre àrees públiques i privades; la substitució de centres urbans per eixos cívics.

És aquí, també, on s'intueixen les possibles influències, en Armando Mas, dels arquitectes del Moviment Metabolista japonès, Kiyonori Kikutake i Kisho Kurokawa, entre d'altres, que es va concretar en el manifest de 1960, en què es plantejava que les ciutats no eren ens estàtics, sinó sers vius, i per tant han de créixer orgànicament, amb metabolisme propi, d'acord amb les necessitats dels seus habitants. O les influències del concepte de ciutat espacial de Yona Friedman, arquitecte francès nascut a Budapest l'any 1923, autor del manifest *L'Architecture Mobil*, on es plantegen megaestructures en les quals els ciutadans podrien reconfigurar la seva vida futura de manera flexible.

L'obra arquitectònica d'Armando Mas és tan extensa com la urbanística, i igualment molt poc estudiada. L'any 1948, va ser l'encarregat de traslladar el claustre gòtic del Monestir de Montsió de la Rambla de Catalunya de Barcelona a Esplugues de Llobregat. L'any 1953, projecta l'edifici de *la Caixa* de Martorell; el 1954, el *Col·legi*

Salesià de La Almunia de Doña Godina (Zaragoza); el 1956, el *Noviciat i Col·legi Salesià* de Cabezo De Torres (Murcia); el 1957, les *Escoles Professionals Salesianes* de Terrassa; el 1958, el *Col·legi Salesià* d'Ibi (Alacant); el 1962, l'*Hospital Psiquiàtric* de Martorell; el 1970, l'edifici de l'*Agrupació Mútua del Comerç i de la Indústria* al carrer del Capità Arenas de Barcelona, per només citar alguns exemples.

En certa forma, a Armando Mas, el podem considerar com a prototipus d'arquitecte d'una època que ens és molt propera, actiu i apassionat i, a vegades, visionari; influent en els polítics locals i territorials del moment; emprenedor, capaç de tenir tres despatxos oberts a la vegada; competent per projectar edificis i planejament urbanístic; atent al nou urbanisme de l'època en què va viure.

Armando Mas és un arquitecte polièdric, que complementava la seva professió amb l'ànima d'artista que duia a dins, pintant i dibuixant, tocant l'orgue, escrivint poemes. És, però, sobretot, un arquitecte que mereix que la seva obra sigui estudiada i divulgada. Actes com el d'avui, publicacions com la de Marc Clemente del Grup de Recerques Històriques de Castelldefels, o la creació del Fons Armand Mas de l'Arxiu Municipal de Gelida, són uns excel·lents primers passos que desitjo que no siguin els darrers.

Joan Rosselló Raventós

Gelida, juliol de 2014

Notas sobre Armand Mas Tulla, arquitecto (Borrador)

Fernando Alvarez Prozorovich, profesor titular Historia de la arquitectura (ETSAB)

10 julio 2014

Quiero agradecer esta invitación a Teresa Mas y Juanjo Vas, al Ayuntamiento de Caselldefels y por la parte que seguramente han tenido en el apoyo a esta exposición y en la aparición pública de la figura de Armando Mas, al GREHIC. Entiendo que esta exposición va más de los homenajes personales -insisto en la importancia de este trabajo- sino que se proyecta a otra dimensión muchas veces descuidadas en las historias sobre arquitectos en las que siempre se busca a un héroe único, cuando en realidad debemos saber apreciar el valor de historias colectivas. Como podemos ver, gran parte del trabajo de Mas tiene que ver con la administración pública, una labor que exige colaboración, trabajo de equipo y que deja rastros que afectan a muchos durante mucho tiempo. Si ese tiempo es del de finales de la década del sesenta, unos años antes de la Transición o del final de la dictadura, me parece que vale la pena situar su obra partiendo de esa conciencia. Cuando Marc y Javier Clemente realizaron una primera muestra y conversamos, me sorprendió el intrerés del material disponible, y me animé a aventurar dos ideas que presento a continuaciónn.

La primera era que, pese a que Mas no era ya un arquitecto muy joven y que su carrera se había desarrollado fuera de los escenarios principales del debate urbanístico español y catalán –la tranquila Gelida, un Castelldefels que no superaría las 10 mil personas no eran espacios centrales en ese sentido- no desconocía ese debate, al menos en sus aplicaciones más locales.

La segunda era que partiendo que su actividad en el ayuntamiento se desarrolla a caballo del Plan Comarcal de 1953 y la preparación y redacción del Plan General Metropolitano (aprobado en 1976, pero de una larga gestación), sin duda fue básica para establecer las bases de la configuración urbanística del territorio de Castelldefels.

Para que esta intervención sea más clara, voy a dejar la primera idea para el final y voy a intentar reconstruir el marco más cercano a la aparición de estas ideas que reflejan los dibujos del estudio de Mas. Y planteo tres preguntas relacionadas: ¿cómo es la generación de Armand Mas? ¿quiénes hacen el PGM y cómo? Y ¿cuál fue el papel de Mas?.

Armando Mas nace en 1919 y se gradúa en 1946 (27 años). Consideremos que hasta mediados de los años 60, se graduaban entre 10 y 20 arquitectos anuales en la Escuela de Arquitectura de Barcelona (que estaba en Plaza Universidad), o sea que si queremos considerar una franja generacional más amplia que nos permita captar cierto *Zeitgeist* (de unos 100-120 arquitectos) conviene integrar a los graduados entre 1943 y 1950. Sin profundizar demasiado, en esa franja de arquitectos de postguerra encontramos algunos nombres significativos: Roberto Terrades Vía (1943), Francisco Barba Corsini (1944), Miquel Ponsetti, Camil Pallàs, Antonio Bonet Castellana (1945), J.M.Bosch Aymerich (1948), Francisco Bassó Birulés (1949) ,

Manuel Ribas Piera (1950), Guillermo Giraldez, Pedro López Iñigo, Oriol Bohigas (1951).

Como podemos imaginar, el ambiente de las escuelas de arquitectura y de la arquitectura española en general estaban marcados por la ideología del “Movimiento”. Pero si bien se trató de una formación académica, muy alejada de referencias internacionales, sin ningún debate crítico y sin horizontes alentadores, no faltaron profesores que hoy consideramos interesantes como artistas, empezando por Josep Maria Jujol o en un nivel más técnico, Buenaventura Basegoda i Mustè, que alimentaron algunos fuegos. El urbanismo era poco más que el diseño de fachadas urbanas y la consideración de algunos problemas circulatorios; el profesor Amadeu Llopart hablaba de Urbanología. No es fácil encontrar referencias interesantes pero vale la pena mencionar al mallorquín Gabriel Alomar Esteva (graduado en USA en 1945) y su Plan para Palma, y su libro Teoría Urbana (1947). Y quizás entre esa figura y los cursos que tomó Mas en la Escuela de administración público de Madrid, nuestro protagonista fue encontrando un camino. Pese a ello, los mencionados fueron los protagonistas de la modernización que vendría después. Bajo los efectos del pensamiento y los efectos del desarrollismo, comienzan a viajar por Europa para compensar sus deficiencias de formación, o como en el caso de Bonet, regresan del exilio. Ellos son los autores de interesantes conjuntos arquitectónico-urbanísticos de finales de los años sesenta que de una manera pragmática, incorporarán nuevas formas de imaginar y de hacer y también nuevos motivos para actuar.

No hay duda que esos proyectos, publicados por la revista *Cuadernos* del Colegio de arquitectos actúan como la referencia más directa de Mas en el momento en que se hace cargo de su puesto en el Ayuntamiento de Castelldefels, en 1968 (49 años) bajo el mandato municipal de Fernando de Ercilla Ayestarán (1968-1971), con cuyo nombramiento el Gobierno Civil daba fin a los dieciocho años de Francisco Viñas Llonch. Como ha citado Marc Clemente, en el contrato se cita explícitamente el compromiso de “mantener al día el Plano de Ordenación General de Castelldefels” y no deja de ser significativo que la presencia de Mas en Castelldefels coincida con el mandato de Fernando de Ercilla, por lo visto, puesto allí por el Consejo de Ministros con la idea de ejecutar un cambio. Para los mayores, entre Viñas y Barberán

Ese Plan de Ordenación está en relación con el Plan Director del Área metropolitana, aprobado en 1968 bajo la dirección del ingeniero Albert Serratosa, omnipresente en la administración desde los años cincuenta hasta muy recientemente en la administración autonómica. Y conectado con el Plan Barcelona 2000, impulsado por el ayuntamiento de Porcioles en el que colaborarán Miquel Roca Junyent y Antonio Solans, futuros redactores del Plan General Metropolitano. No quiero sugerir un proceso fácil ni lineal, ya que ahora tenemos una conciencia mayor de lo que significa el urbanismo en la vida y la fortuna de las personas. Ahogado por las protestas ciudadanas que llevan a la renuncia de Porcioles en 1973, el PGM es reflotado en 1974 por Enric Massó, con los mismos protagonistas, para ser aprobado en 1976, constituyendo las bases de nuestro ordenamiento jurídico-urbanístico hasta hoy. Las reflexiones críticas sobre lo ocurrido con el urbanismo catalán han

establecido vínculos incluso entre sus protagonistas, precursores de lo que, después de los JJOO del 1992, se conocería como Modelo Barcelona.

A nivel arquitectónico, hay varios proyectos realizados en Barcelona y el área metropolitana realizados paralelamente a la presencia de Mas en Castelldefels que se podrían citar pero me parece fundamental recordar, al menos uno: el Barrio de la Ribera en Barcelona. Un proyecto impulsado por un conjunto de la burguesía catalana, con Narcís Serra y Miquel Roca y Antonio Bonet, como el arquitecto-urbanista de más prestigio en el momento y en el que, pese a la radicalidad se nos muestra un salto cualitativa, una manera de entender el territorio más allá de las dos dimensiones del plano (muy de ingeniero) y de incorporar ese valor que durante mucho tiempo los arquitectos hemos reivindicado como específico y nuestro: el trabajo en tres dimensiones, la importancia de la sección.

Aunque ese proyecto de Bonet fuera resistido por las AAVV y la juventud universitaria, paradójicamente, una idea similar fue ejecutada en los 90 por algunos de sus protagonistas –Bohigas entre ellos- en el proyecto de la Villa Olímpica. Estos proyectos reivindican la importancia de la comunicación fluida entre la ciudad y el mar, algo que gozan los actuales vecinos y visitantes de esa zona de Barcelona. Y, cabe recordarlo hoy, es algo que proponían los dibujos del estudio de Armando Mas que asumen la escala de la transformación del territorio en una compleja sección donde los flujos no se interfieren y el territorio fluye casi naturalmente entre la montaña y el mar. Como si la ciudad fuera un hojaldre, la capa de la autopista se sitúa a nivel de una quinta planta y por debajo la del monorriel (impulsado por el ingeniero Durán Farrell). A continuación se sitúa el nivel 0 peatonal, elevado una planta y media por encima del terreno natural, que deja para los coches, y medio nivel más abajo, sitúa el ferrocarril.

Y digo estudio de Armando Mas, porque se trata de dibujos realizados por varias personas, seguramente más jóvenes, en los que Mas seguramente se apoyó o se sintió animado a lanzarse a un tipo de proyecto que no reconocemos en sus proyectos de Gelida. El proyecto bebe de las referencias barceloninas citadas y, con estas de proyectos más lejanos, como los que el propio Mas cita en un reportaje que me ha sorprendido en alguien de su generación, citado en la publicación *Projectes històrics del Passeig Marítim de Castelldefels*: el de la ciudad de Cumbernauld, o los de Kikutake, Friedman, o Candilis. Aunque los dibujos que vemos en la exposición no llegan ni siquiera a ser proyectos sino reflexiones dibujadas con coloridos trazos de fibra por quienes soñaban con cambiarlo todo, nos muestran de donde venimos, que fuimos capaces de imaginar. Viéndolos y mirando la ruptura de nuestro territorio que ha significado la suma del trazado histórico del ferrocarril mas el más presente de la autopista C-32, comprendemos lo que se ha quedado por el camino.